

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

<p>Előfizetési díj:</p> <p>Egész évre ... .. 4 frt.</p> <p>Félévre ... .. 2 „</p> <p>Negyedévre ... .. 1 „</p>	<p>A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják.</p>	<p>Ugy a lap szellemi részét illető cikkek, mint az előfizetési pénzek a „Közművelő- dés“ szerkesztőségének Gyulafehérvárra várbá küldendők.</p>
---	--	--

A konviktusok.

A konviktusok a kath. nevelés szemefényei A közép-kornak nagy characterői a kath. konviktusokból kerültek ki s a protestantismus akkor zsugorított össze mai geográfiai határai közé, a mint a konviktusokban nevelt generatio állott tollal, szóval a küzdők soraiba.

Az ujkori nevelés újra felkarolta. A társulás, a munkának nagy szocialis csoportok szerinti megoszlása újra a konviktusok felé terelte a figyelmet. Manapság igen érzi a katholizmus azon kath. közszellem és együttérzésnek hiányát, mely a szervezkedő ellentábor támadásai ellenében megvédheti a kath. eszmét.

A liberalizmus az ő felforgató államjogi és szocialis eszméivel, pessimisticus és anyagelvi bölcsesleti rendszereivel, naturalista ízlésével a szépirodalomban, művészetben: az életnek a hasznossági, az a létérti küzdelem önző szempontjából való elfogása, az ideal kigunyolása, a vallási érzelmek következetes üldözése és irtoztatása minden téren, a Savoir vivreféle elvre és a hatalmaskodásra alapított erkölcsen — mindez hangosan követi, hogy a kath. nevelés határozott rendszerrel kövesse célját s mivel a felekezetiellen állami nem jöhet segítségére a kath. iránynak, sőt sok államban ellene tört, vagy legalább közömbössé teszi a kath. nemzedéket iskoláiban, a kath. konviktusok egyedüli menesházai a kath. érzésnek és felfogásnak.

Erdélynek nagynevű kath. elődeinek igen bölcs előrelátásáról tanuskodnak tehát az országszerte felállított kath. finövelő házak, a gymnasiumokhoz kapcsolt internatusok. És Magyarországon is ott legerősebb a kath. hitélet, hol ilyen internatusokról gondoskodva volt, vagy a hol a kath. konviktusok alakulnak.

Hogy azonban ezélt érjenek szükség volna bi zonyos egyöntetű eljárásra a nevelés és vezetés módszerében.¹⁾ Lehetnének helyi eltérések, a sajátos localis körülmények követelte kisebb módszertani különbségek, de a szervezet főbb és pedig lényeges részeiben programmszerű egyféslegnek kellene nézetem szerint uralkodnia mindenik kath. konviktusban.

Ilyen volna a kath. gyakorló iskoláknak (nem nevezem önképzőköröknek) minden internatusban való felkarolása. Az ilyen heti gyakorlatok feladata volna az iskolában tanultaknak házi feldolgozása, értesítése²⁾ begyakorlása, nem pusztán szavalás és versfirkálás. Össze lehetne kapcsolni e kis kath. köröket vallásos gyakorlatokkal is. Azt hiszem s. z. Imre kultuszának országos terjesztésével gyarapodnék a vallá-

1) Ezen egyöntetű eljárásnak már meg is kellene lennie, mert idevonatkozólag kötelező utasítást adott ki nagynevű püspökünk Fogarasy Mihály 1865 szám alatt 1865-ben, melyet valamennyi convictus igazgatójának mihez tartás végett meg is küldött. Szerk.

2) Erről is gondoskodtak convictusainak rendezői a subre-gens ekn ek adott utasításokban, melyeknek főbb pontjait közölni helyén valónak tartjuk, hogy ezzel is igazoljuk, mennyire helyes nyomon jár t. munkatársunk ezen derekas czikke minden egyes pontjában. Az idevonatkozó pontok így hangzanak:

„Kötelességed lesz az ifjúságnak az intézetben s azon kívül való helyes magaviseletére fölügyelni miszerint:

1. A reggeli és esti imákat a növendékekkel együtt ajtatosan elvégzended.

2. Fölügyelendesz, hogy szombaton este a szent olvasó a jámbor alapítók lelkéért áhitattal elmondassék, — a szokott isteni tiszteletre az egy betegség okát kivéve — minden növendék elmenjen, a második és 5-ik szabályban kitett ajtatoságok (a gyónás, az olvasó és a szt. szűz meg szt. Alajos és szt. Imre ajtatoságokról szölanak a fegyelmi szabályok e pontjai) a legnagyobb buzgóság és épületességgel végeztessenek, — minden növendéknek saját ima és énekes könyve legyen.

3. Silentium alatt a museum és cubiculumokba bemenendesz szorgalmas tanulásra, s a földadványok kidolgozására a növendékeket serkentvén s őket előkészületeikben — rövid értelmesség magyarázatokkal segitendvén.

4. Vigyázni fogsz, hogy a növendékek az iskolába és onnan vissza rend és esendben menjenek, sétáikban kísérended őket és a növendékeket minden helytelenségtől megörzended.“ Lásd. az utasítást 1865/1865-ről.

szos bensőség a hazafias érzéssel. Sz. Imre örök példája a magyar ifjunak engedelmisségben tisztaságban és tanulásban, azután legnagyobb magyar királyunk magyar fia. Ha az ő tiszteletére p. o. szombat este egy rövidke imával kezdik a gyakorló ülést, azt senki sem fogja megterhelhetésnek vagy egyébnek declarálni.

Ide tartoznak a napi leczkének a n a p o n k é n t i kihallgatása¹⁾ a felügyelő (subregens, praefectus stb) jelenlétében. 30—40 konviktort nem lehet ugyan minden tárgyból külön-külön kihallgatni, de azt el lehet érni e rendszerrel, hogy résen lesz kiki, mert nem tudja, mikor és miből szólítja fel a ductor vagy praefectus $\frac{1}{2}$ vagy $\frac{3}{4}$ óra elegendő a tájékozódásra.

Tapasztalatom szerint a konviktusnak fő elvét: „Ne hagyj senkit magára“ és „Kettőnek nem szabad egyedül lenni“ — a s é t á r a é s j á t é k r a is kellene kiterjeszteni.²⁾ A csoportos séta a ductor, a szoba felügyelő vagy a napos jótállása és felelősége mellett elejét venné a pénzköltésnek, esavargásnak, nyalánságnak és egyebeknek; a közjáték nevelné a kölcsönös szeretetet és a mi fő a csoportok együttérzését, a szellemi és testi ügyességben való nemes versengést. Osztályonként sétálhatnának a legidősebb vezetése alatt, kit természetesen ellenőriz a praefectus vagy subregens.

Ezekben kellene nézetem szerint valamennyi konviktusnak egynek lennie. Nem lehetetlen a kivétel, nem jár nagyobb megterheléssel s mégis nagyban elősegitené a tanulást, a testi épséget s a társas együttérzést. Már pedig együttességre nagy szükségünk van. Ha együttérző ifjúságot nevelünk, nem lesz nálunk a kath. ügy, mint most mondani szokás, árva, nem lesz a kath. intelligentia széthulló kéve, hanem érzésben, eszmékben együtt lelkesülő, tettekben egymással kezét fogó erős falanx, mely Jézus elveit daldalra segíti Sz. István országaiban és megtöri az alkalmazkodás, a Savoir vivre, s a „lelki öröklés“-féle paedagogiai elveknek cynismusát.

Dr. Czirbusz Géza.

Szentséges Urunk

XIII. LEO pápának

körlevele

az apostoli Szentsékekkel közösségben élő patriárkákhöz, püspökökhöz és másokhoz

a munkások állapotáról.

(Folytatás és vége.)

Az egyéni erőnek korlátoltságát mutatja, hogy az ember állandóan és önmagától törekszik arra, hogy másokkal magát kölcsönös támogatásra és segítségre összekösse. Jobb

1) Ez részben meg van némely convictusban, ohajtandó volna, hogy mindenütt és kötelezőleg meg legyen. Szerk.

2) A fenti utasítás erről észszerűen rendelkezik. Szerk.

kettőnek együtt lenni, mint egynek, mert hasznuk vagyontársaságunkból. Az egyik elesik, a másiktól felségítettik, jaj az egyedül valónak, mert ha elesik, nincsen felemelője.¹⁾ Így szól a szentírás és alább ismét: A testvér, kit fölsegít testvére, mint az erős város és a törvények, mint a városok zárai.²⁾ A mint tehát ez a társulásra való természetes vonzódás az embereket az államban való együttélésre vezeti, úgy vezeti őt arra is, hogy más emberekkel egyesületeket alkosson. S noha nem teljesen tökéletes társaságok, melyek ily uton keletkeznek, de mégis valóságos társaságok. Köztük és az állam, mint társaság közt, azonban lényeges különbség van. Az államban, mint társaságnak célja felőli az államban minden lakóját, mert az az általános jólétre irányul, melynek jótélményeinek élvezésére mindenki hivatva van. Az állam tehát közönizményt képez, mert „benne az emberek“ — mint szent Tamás mondja — egyesülnek, hogy egy közösséget képezzenek.³⁾ Azon társaságok ellenben, melyek az államban keletkeznek, magánintézmények mert céljukat a magánosok, haszna, azaz a tagok haszna képezi. „Magántársaság. — mondja szent Tamás — magán cél valóítására alakul, ilyen alakul például ha ketten vagy hármán valamely kereskedelmi ügyre egyesülnek.“⁴⁾ Ha tehát e magán társaságok az államban belül létezve, annak bizonyos mérvben részét képezik az államban nincs meg teljesen azon joga, hogy fennállásukat megtilthassa. Mert azok a természetjogon alapszanak, s ezt az állam meg nem változtathatja, ellenben annál inkább hivatása, hogy azokat elismertesse. S ha az állam eltöltja az ily egyesületek alapítását, vétkézik saját magának alapelve ellen, mert maga is ép azon módon, mint a magántársaságok az állampolgárok közt, az embereknek egymáshoz való kölcsönös társulásából keletkezik. Mindazonáltal egyes esetekben az államhatalom jogosítva van eljárni az oly célokat követő egyesületek ellen, melyek nyilvánvalóan a jogrend, az erkölcs és a közjólét ellen irányulnak. S ha jogában áll az államban az ily egyesületek alakulását megakadályozni, a már meglévőket pedig feloszlatni, másfelől szorgos kötelessége, hogy alattvalóinak jogkörébe való minden illetéktelen beavatkozást elkerüljön. A közérdek oltalma soha sem szolgálhat ürügyül igazságtalan fellépésre. Mert az állami törvények és rendelkezések csak addig bírnak érvénnyel és azok iránt csak addig tartozunk engedelmisséggel, míg azok a jözan észnek és épen ennek folytán Isten törvényeinek megfelelőek.⁵⁾

És itt azon sokféle társaságokra, egyesületekre és szerzetes rendekre kell figyelmünket fordítanunk, melyek az előző időkben az Egyház talajából sarjadzottak akár mint az Egyháznak, akár mint az Egyház jámbor gyermekeinek alapításai. Mily sok áldást árasztottak ezek a népekre, arra tanulság a mult a jelen napokig. Céljaiknak erkölcsi jellege már mutatja a jözan észnek, hogy a létezésre természeti és elvitáz-

1) Pred. 4. 9—12.

2) Példabesz. 19. 19.

3) Contra impugnantes Dei cultum et religionem. Cap. 2.

4) Ugyanott.

5) „Az emberi törvény az igazi törvény jellegével bír, — így tanítja szent Tamás — amíg az észszel igazolható; s mint ilyen e néven nyilvánosan az örök törvényből következik. De amint eltér a jözan észől, jögtalanná válik s nem törvény többé, hanem erőszakoskodás. Summa Theolog. I. II. Qu. XIII. a 3.

hatatlan joguk van. Amennyiben azonban vallásos jellegűek, kizárólag az Egyház rendelkezése alatt állanak. A kormányoknak semmi joguk sincs fölöttük, főleg pedig nem jogosítvák magukhoz ragadni azoknak külső kormányzatát, sőt ellenkezőleg kötelezve vannak védelmezésükre és oltalmazására, hogy tőlük az igazságtalanságot elhárítsák. Sajnálattal látjuk mégis napjainkban ennek éppen az ellenkezőjét.

Sok helyütt az államhatóság e testületek ellen igazságtalan és sértő rendszabályokat alkalmazott, azoknak szabadságát gyűlölet sugalta törvényhozási intézkedésekkel korlátozta elvonván tőlük a jogi személyiség jellegét, vagyonukban kíméletlenül megrabolta. E vagyonra azonban nem csak az egyház tart elidegeníthetetlen jogot, hanem az alapító jötevők és adakozók is, kik hozzájárulásukkal a jótékony célt akarták elősegíteni és végül azok, kiknek javára az alapítványok rendelkezésére valának. Ép ezért nem tartóztathatjuk vissza az igazságtalan és kárhuzatos rablás fölött panaszunkat. E mellett különösen elszomorító állapot, hogy a katolikusok békés és minden irányban hasznos intézményeinek akkor üzennek harcot, midőn másfelől fennen hirdetik, hogy az egyesületek alakítása vele jár a közszabadsággal, általános jót képez, s midőn e szabadságnak érvényesülését vallásellenes és államveszélyes ezülokra egész terjedelmében megengedik.

A különféle társulatok és egyesületek kivált napjainkban a munkások körében sokkal számosabban alakulnak, mint azelőtt. Honnét erednek némelyek, mely ezekre törnek, mily uton-módon terjeszkednek, itt ne keressük. De utalnunk kell e helyütt azon általános és a tények által igazolt jelenségre, hogy sok ez egyesületek közül valamely titkos vezetés alatt áll, titkos jellegű intézményekkel bíró, melyek a vallásnak és az államnak javára nem szolgálnak; arra törekszenek, hogy bizonyos munkás-monopoliomot gyakoroljanak és azért a hátrózott gondolkozású munkásokat, kik a belépést megtagadják, nyomoruságba, bajba akarják dönteni. — Így a keresztény munkások az elé a választás elé állítvák, hogy vagy tagjaivá legyenek e kötelékeknek, melyek vallásukat veszélyeztetik, vagy külön egyesületeket alakítsanak, melyeknek közös erővel kell küzdeniük az elnyomásnak ezen gyalázatos rendszere ellen. S aki az emberiség legszentebb javait kockáztára téve látni nem akarja, ez utóbbi módot legidősebbnek és legkivánatosabbnak kell, hogy tekintse.

Az idő követelményeinek tiszta ismeretével foglalkozik a katolikus férfiaknak nagyszáma a szocialis kérdés tanulmányozásával, s valóban megérdemlik a legnagyobb dicséretet azért a buzgóságért, melylyel az eszközöket felkeresik és kipróbálják, hogy az alsóbb osztályokat lépcsőről lépcsőre jobb helyzetbe juttathassák. Látjuk, mint buzgólkodnak, hogy az uralkodó elégedetlenséget, a családok és egyesek anyagi helyzetét rendezzék, arra munkálnak, hogy munkás és munkaadó közt a méltányosság és kölcsönös igazság érvényesüljön.

Elismerésre méltó, midőn törekszenek mindakét félnél megerősíteni az engedelmesség és kötelesség érzetét; az evangélium parancsai szerinti ezen isteni parancsok ugyanis azok, melyek az élvágyanak és mértéktelenségnek határokat vonnak, s a társadalmi állapotok minden különbözősége mellett is a békés, kölcsönös viszonyosságot azok között fenntartják. Kitünő férfiak társulnak, hogy a munkások sorsának javításán ta-

nácsokozzanak s a gazdasági életnek feltornyosult nehézségeit a megoldáshoz közelebb hozzák. Másfelől felébredt az a tisztelet érdemlő törekvés, hogy a munkásokat és iparosokat egyesületekben szervezzék, tanácsesal és segítséggel lássák el, hogy nekik állandó és tisztességes munkát szerezzenek. A püspökök buzditják e tevékenységet, és helyes irányban vezetik tekintélyükkel. A püspök megbízásából a világi és szerzetes papságnak jeles erői vezetik az egyesületeket és gondozzák azoknak vallásos szellemét. Nem hiányzanak a gazdag katolikusok sem, akik nagy lelkiességből a munkások jötevőivé lesznek, megadván az egyesületek alakítására és terjesztésére a pénzbeli segítséget; biztosítják a résztvevők munkásnak állandó és kielégítő ellátását, sőt alkalmat adnak neki, hogy agg korára tőkét gyűjthessen magának, mely a gondoktól őt megmentheti. Nem kell külön hangoztatnunk, mennyi hasznot hajtott már is ez a sokszoros és buzgó munkálkodás. Mi a legjobb reményeket tápláljuk azok iránt a jövőre, főleg ha ez egyesületek számban még szaporodnak és központosítanak. Az állam gondos kézzel öröködjék fölöttük, de belső ügyeikbe ne avatkozzék, mert az idegen beavatkozás nagyon könnyen kiülheti azt az életet, melynek önmagából, a saját vezérelvéből kell kiindulnia.

Belátás és bölcsesség elengedhetetlen a szükséges egység és összhang fenntartásához. Ha tehát az egyesülési jog az állampolgárnak joga, amint tényleg azé, akkor az egyesületnek meg kell engedtetni, hogy azok ezélyaikat alapszabályaik és berendezésük szerint munkálhassák. Nem lehet minden egyesület számára egységes alakzatot felállítani, függenek azok a nép jellegétől, a tapasztalatoktól, a munkakör kiterjedésétől, az egyes munkaadóknak nemétől és keresetviszonyaitól, végre más számos figyelmet érdemlő körülménytől. Mindenek felett kell, hogy ez egyesületek alakításánál és vezetésénél az ezélt tisztán tartsák szem előtt s az alapszabályokat ennek megfelelőleg állapítsák meg; a ezélt pedig: a munkások anyagi és szellemi állapotainak javítása.

A vallásos elemnek részt kell adni ez egyesületek alapításánál. A tagok vallásos életének emelése kell, hogy egyik fontos ezélya legyen az egyesületnek s ezért azokat a keresztény hit szellemének kell átjárnia. Másképp az egyesület már alakításánál megbélyegezné magát, hasonlóvá lenne azon szövetkezésekhez, melyek a vallást kizárják. S mit használ a munkásnak, ha földi jóléte elérésére az egyesületektől még oly sokat nyerne is ha szellemi táplálék hiányában lelke veszélyeztetné. „Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, de lelkének kárát vallja.”¹⁾ Krisztus, a mi Urunk, a pogányok és keresztények közt meghatározta a különbséget: „Keressétek először az Isten országát és az ő igazságát: és ezek mind hozzáadottnak nektek.”²⁾ Azon egyesületek tehát, melyek az Isten országát keresik, a munkások vallásos oktatásáról meg nem feledkezhetnek. A vallás dolgában való tudatlanságot, az Isten és felebarátaink iránt tartozó kötelességek nemtudásának folyton való növekvését alkalmas eszközökkel le kell küzdeni, gondoskodván az időkor

1) Máté 16. 26.

2) Máté 6. 32. 33.

tévedéseinek felvilágosításáról és a hit ellenségei családságának leleplezéséről oktatással és jó tanácsesal hátrítván el a csábítások és kísértések veszedelmét.

Fel kell a tagokban kelteni a vallásosság és az isteni tisztelet nagyrabecsülését, megtartván a vasár- és ünnepnapokat. Tanítani kell a munkást, hogy az Egyházat mint anyját tisztelje és szeresse, parancsainak engedelmeskedjék, kegyzsereit és szentségeit, melyek a lelket, az Istennek lehelletét a megfertőztetéstől megtisztítják, és erénynyel töltik el, fordítsák hasznukra.

Ha az egyesület eként a vallást alapjául fogadja, már biztosítva van a tagok kölesönös viszonsósága. A ezélra való tekintettel a hivatalok úgy osztandók el, hogy a kimaradottak az egyetértést ne veszélyeztessék.

Arra is kell törekedni, hogy a munkabér pontos megszabásával a panaszokat a tagok befolyásolása ellen már eleve hatástalanná tegyék. A közös pénztár lelkiismeretesen kezeltessek. Az egyének nyújtott segélyt az igazi szükséglet után állapítsák meg s mindig szem előtt tartásák a munkás és munkaadó közt az összhangot úgy a jogban mint köleslésségeikben. A kölesönös panaszok elintézésére tapasztalt és jólelkü emberekből bizottságok alakítandók, s ezek ítéletének határozott érvényt szerezzenek; nagyon kívánatos volna, ha ez ítélo bizottságokban a munkások és munkaadók egyaránt képviseltetnének, s a munkásegyletek tagjai alapszabályaikkal kölesletetnének, hogy ezekhez forduljanak.

Főgondot kell fordítani arra is, hogy a munkába hiány ne legyen, gondoskodván, hogy a közös pénztárból egyeseknek a munka fennakadása, betegség, halál és balesetek esetén, az öreg korban segély adassék. A hol ez intézkedéseket megvalósítják, bizonyára a bajok részben orvosoltnak vagy legalább enyhítettnek s az ily irányú katolikus munkásegyletek a közjónak hatalmas emelőivé válnak.

Hasonló jelenségek egyes népeknél különböző időkben ismétlődnek, gyakran esodálatos hasonlósággal, mert a világ folyása Istennek bölcsessége alá van rendelve, mely az örök terv szerint használ fel mindent a végső ezélra. Tudjuk, hogy a kereszténység ellen az első századokban azt vetették, hogy hivei mind szegények, kik kezök munkája után élnek. S ezek a szegények és megvetettek mégis kivívták a gazdagok és hatalmasok elismerését. Példát adtak a világnak munkáságukkal, békére való hajlandóságukkal, becsületességükkel, mindenek felett pedig testvéri szeretetükkel. Életüknek e szép bizonyítékaival szemben eltűntek az előítéletek, elnémultak a gyűlöletes vádak s a pogányságnak vissza kellett lassanként szorulnia a felragyogó keresztény igazság elől.

A jelenben is a munkáskérdés sokféle vitára ad alkalmat.

Hogy e vita békés és igazságos megoldást nyerjen, az államnak nagy érdekében fekszik. A megoldást pedig a keresztény gondolkodású munkások elősegítik, ha jól szervezett egyesületekben bölcs vezetés alatt azon az uton haladnak, melyet a régi kor első keresztényei a túlhatalmas pogány társadalommal szemben a saját üdvök elérésében követtek. Mert bármily erős legyen is az előítélet és a szenvedély hatalma, mégis ahol csak a megromlott akarat a jog és igazság érzetét el nem tompította, a nyilvános elismerésnek azon férfiak iránt nyilvánulnia kell, akik a szorgalmat, mérsékletet, fegyelmet írják zászlójukra; az ily munkások iránt, akik a haszonról méltányos és igazságos elveket vallanak és ko-

moly köleslésségérzetet tanusítanak, hajlani fog a közérdek-lődés.

A munkásegyleteknek elterjedése még a többi munkásokra is üdvös volna, megkönnyítvén nekik a jobb érzésekhez, a hithez és erkölshöz való visszatérést. Ök sokszorosan érzik lelkükben, mily keményen bánnak el velük a kőszívü uraik, hogy csak minél nagyobb hasznot szerezhessenek. Nem titok előttük, hogy azon egyletekben, melyekhez csatlakoztak a kölesönös tisztelet és szeretet helyett visszavonás uralkodik, mely mindig vele jár a lelkiismeret és hit nélkül való szegénységgel. Hányan megszabadítják magokat e testben megtört és lélekben elesüggedt szerenesétlenek közül, a lealacsonyító szolgaság alól, de nem merik tenni, mert a szegény és nyomortól való félelem visszatartja öket.

Mindezeknek a kath. munkásegyletek nagy segélyt adhatnának, maguk körébe híván az akadályok legyőzése után az ingadozókat, részesítvén a megtérőt a testvéri részvét oltalmában.

Az itt mondottakban fejtettük ki tisztelendő testvérek, kik és miként vagyunk hivatva a munkás kérdés megoldására. Vajha minden hivatott munkához fogna, hogy eként az óriásilag felszaporodott bajok gyógyulását elérhessük, nehogy a halogatás által még nehezebbekké váljanak. Az államkormányoknak kell előljárniok jó törvényekkel és intézkedésekkel, hogy a munkások érdekei törvényes uton biztosítassanak s mivel mint azt kezdetben kifejtettük, a vallás az, mely a szomorú állapotoknak megszüntetésére egyedül van az alkalmas módok birtokában, kell, hogy mind jobban erősödjék az a meggyőződés, hogy mindenekeelőtt a keresztény gondolkozásmódnak és erkölshöznek visszaállítása szükséges, melyek nélkül bármily bölcs intézkedések sem eszközölhetik a gyógyulást. Ami pedig az egyházat illeti, egy pillanatra sem feledkezék meg a minden oldalra kívánatos segélyről, s tevékenysége annál jobban nyerhatásában, minél több szabadság adatik számára a munkálkodásban. Fontolják ezt meg leginkább azok, akiknek az államok üdve kezükben van.

A papság minden tagja a Ti vezetések alatt fejtsé ki teljes erejét és buzgalmát a nagy ezélra s követve a Ti példátokat, a szent evangélium igazságait hirdetve és beleedzve a társadalmi osztályokba, minden rendelkezésre álló eszközökkel törekedvén munkálni a nép javát, mindenekeelőtt a szeretetet, az erények e királynéját, megőrizvén önmagukban és felkeltvén másokban, a hatalmasoknál és ügyefogyottaknál egyaránt.

Az orvoslást csak a szeretetnek teljes tevékenységétől várhatjuk, azon Krisztusi szeretetnek, mely az evangéliumi parancsok rövid foglalataképen kész magát mindenkor feláldozni embertársai üdvéért, mely igazi ellenmérge a világ elbizakodásának és önzésének s melynek isteni képét és munkálkodását szent Pál apostol e szavakkal festette: a szeretet türo, kegyes, nem keresi a magáét, mindent elszenved, mindent elszenved, mindent elvisel.¹⁾

Rómában szent Péternél 1891. Május hó 17-én. pápaságunk tizenegyedik évében.

XIII. LEO.

1) I. Kor. 13. 13. 4. 7.

A párbaj.

— *Egyházi jogi elmefuttatás.* —

Irta: **Kovács Gyárfás.**

Napjainkban az elégtételadás-vevésnek igen keveselt s nagy mértékben grassáló módja: a párbaj. Ősrégi megavasodott rákfenéje ez a társadalomnak. Pedig, ha akár az ész, akár az isteni, akár a polgári vagy egyházi törvényeket is tekintjük: nem találunk sehol semmiféle elfogadható biztos alapot, melyre annak jog- és törvényszerűségét fektethetnők. — Az ész el nem fogadhatja, mert a párbajban a kényszer, a fegyver, a fizikai erő, a személyes bátorság, félelem, fegyverekben való jártasság és járatlanság kaotikus vegyülékben szerepelnek. Hyenek hatalma alatt pedig rendesen megrendül az ész uralma és tévedez különösen ha tapasztalja, hogy legtöbb esetben épen az esik a párbaj áldozatául, kinek talán ártatlansága nagyobb vala ellenfelénél, de ennek viadalmánál a szerencsés véletlen, vagy egyéni ügyesség nagyobb mértékben kedvezvén: legyőzi a jogtalanság a jogot, a gazság az igazságot, az erőszak a gyengét s így a társadalom épen az ártatlanságot öltözteti fel s nem az ötillető vétség gyászos köntösével. Ez pedig sem nem igazságos, sem nem észszerű eljárás.

Az Isten és természet törvényei szintén hangosan beszélnek: ne ölj! Ennek daczára még is gyakori a párbajos vérontás.

A polgári törvények, bár szépelegnek a párbajnak és azt nem szándékos gyilkolás, hanem csak a „vétség” nyelhe teritoriumával ruházzák fel: szintén tiltják azt, és mégis alig van nap, hogy államfőházaink ajtai meg ne nyílnának egyik vagy másik párbajozó előtt.

Egyedüli az egyház, mely mint mindenben, úgy a párbajozókkal szemben való álláspontjában is mindig megőrizte és megtartja a maga konzervativizmusát, s tilalmainak kiszabásaiban mindig következetes volt s elveinél fogva az is marad. Ezen konzervativizmusa, az isteni, természeti és polgári jogok és kötelességek iránt való tisztelete és ragaszkodása volt mindenkori indító oka, hogy mióta a középkort igazán lovagias bajnoki küzdelmei a társadalom mételeyeire aljasulva, legszentebb kincsünk — becsületünk rehabilitáczióznális kényszer-eszközcivé súlyedtek: a párbajozókat fenytítékneik mindig teljes szigorával sujtotta és sujtja.

II. Gyula pápa 1505. augusztus havában kibocsátott brevéjében szive mélyéből kesereg „hogy némelyek — legtöbbyire igen csekély és nem igen tisztességes okok, könynyelmű kifejezések stb. által felingereltetve, egymás gyalázása és becsmrlésére gerjeszhetnek s végül oda jutnak, hogy kölcsönös vérontással akarva egymásnak eleget tenai: épen az apostoli szék fennhatósága alá tartozó világi fejedelmek és uralkodókhoz folyamodnak, kik a helyett, hogy őket a párbajozásról lebeszelnék, birtokaikon még tért nyítanak a küzdelem végrehajtására.” Miért is a pápa elrendeli, hogy a fegy-

verek bárhol lefoglalhatók, nem különben magok a párbajozók is elesíphetők és a világi törvények szigora oly arányban sujtja őket, mint a párbaj gyilkolás, vagy csak sebesüléssel végződött. Egyháziilag pedig az ugynevezett censura latae sententiae — nagyobb kiközösítés fenytítékével sujtassanak mind a párbajozók, mind a párbajt megengedők és közreműködők. Vagyis a párbajozókat nem szabadott az ima és szentmiséldozat áldásaiban részesíteni; ök ez isteni tisztelettől kizárattak; a szentségekbem nem részesülhettek, semmi egyházi javadalmat nem nyerhettek; szentelt helyen eltemethetők nem voltak, s minden egyházi- és polgárjogi tisztviselőskédéstől s társadalmi érintkezéstől megfosztattak, a mennyiben kivételt a családí élet nem kívánt, vagy a polgári törvények némely követelményeinek kiközösítettségük daczára is eleget tenni nem tartoztak*).

Ezen egyházi fenytíték tehát nemcsak az ugynevezett nagyobb kiközösítést — anathemat foglalja magába, hanem az interdiktumot — az egyházi tilalmat is — a temetkezésre vonatkozólag.

X. Leo az 1519 ik évben kibocsátott decretumában II. Gyula pápának kivonatílag elébb ismertetett minden intézkédést nemcsak helybenhagyja, hanem újabbal is megtoldja, hogy t. i. a párbajosok emlékezete örökre megátközött legyen, javaik, ha pápai alattvalók, a pápai kincstár javára elkoboztassanak, nemkülömben mindazon egyházállami hercegek, bárók, grófok, hadvezérek és földbirtokosok javai is foglaltassanak le az egyház számára, kik birtokaikon tudva és beleegyezve tért adtak a duellum végrehajtására. Kik pedig a párbaj színhelyén a vérengző látványosság szemlélésére mint kívánsí publikum, összesereglettek, következő pénzbírsággal lettek sujtva: a gazdag nemesek 500, a középsorsuak 100, a nem nemesek 25 drb. arannyal bírságotlattak s egyszersmind átok és kiközösítéssel büntetettek; a párbaj színhelye pedig egyházi tilalom alá veitetett, hová tehát kellő feloldozás nélkül sem temetőt nem létesíthettek, sem templomot nem emelhettek. (C. II. T. XVII. L. V. Sept. Deor.)

A trienti zsinat idevágó szabványai szintén kárhoztatják a duellumot. Ugyanis: a császárok, királyok, fejedelmek, hercegek, bárók, grófok és bármily nevű földi hatalmasságok, kik a keresztények között a párviadaloknak helyet engednek, legyenek kiközösítve s megfosztva mindazon joghatóságok, városaik, váraik, és helyeik birtoklásától, melyeket az egyháztól kaptak vagy ahol és kiknél a viadal lefolyt. És ha e birtokok hűbért képeznek, valódi uraikra száljanak vissza. Kik pedig mint segédek (Patrini) a küzdelem kimenetelét megengedik szintén minden javaik kobzásával és örök átokkal sujtatnak s a szent törvények értelmében mint gyilkosok büntetendők s ha viadal közt elhalnának, az egyházi temetést örökre nélkülözzék. Azok is, kik bármiképpen tanácsaikkal a párviadalra befolytak, úgy a szemlélők is átokkal sujtandók, ha csak ennek valami bármily régi kiváltság, mint megrögzett rossz szokás, nem állana utjában.“ Sen. 25. de. Rep. c. XIX.

Hasonlóan IX. Pius is ezen fenytítékek érvényét fentartotta, de azok nyilvános eszközlését a római pápának fentartott rezerváták közzé nyilvánította 1868 okt. havában kibocsátott bullájában.

*) C. I. T. XVII. L. V. Sept. Deor.

Miket eddig irtunk, az egyház világi hiveire vonatkoznak. Lássuk röviden azt is: mit mond az egyház a papek párbajára vonatkozólag?

Nagyon természetes, hogy az egyház, ha már a világi iskolákat oly szigorú fenytésekkel sújtja: még kevésbbé lehetnek a papok párbajképesek s így legkevésbbé sem kerülhetik a büntetést.

A papoknak vért ontani még állatokon is nem hivatásuk és állásukhoz illő, sőt vadászkutyákat és betanított vadász madarakat sem szabad tartani. Ezt mondja legalább a Concilium Aurelianense: „püspökök, áldozárok, vagy diakonoknak vadászebeket, solymokat a vadászatnál használni nem szabad. Ha mégis közölük bárki is ily élvezeteknek adná át magát: ez esetben a püspök az áldozástól három hónapra, az áldozár kettőre és a diakonus minden hivatalától felfüggesztessék.“ És ezekből következésképp elrendeli: „hogy az Isten minden szolgáinak kutyákkal, ölyvökkel vagy solymokkal való vadászatot s erdőben való vad kóborlásokat megtiltják. (C. I. 2, X. T. XXIV. L. V.)

S ha már a vadászat, — mely azonban csak a szórakoztató időtöltések egyike — tiltatik, annál tilalmasabb mindazon cselekedet, mely embervér kiontásával — sőt épen öléssel jár. E tilalom helyessége kimagyarázható a szentírásból. Midőn ugyanis Péter apostol a mestert a zsidók jogtalan és örmegtámadásától oltalmazni akarva kardot rántott: Jézus ekként parancsolt rá: „Dugd hüvelyedbe kardodat, mert mindenki, ki kardot ránt, kard által vész el.“ Mintha nyilvánmondotta: eddigelé neked — tiltatik, annál szabad volt Isten ellenségeit karddal üldözni; ezentúl azonban az Isten ígéje legyen azon szellemi kard, mely a régi bűnös élet lekasabolására használandó. Mert mint szent Ambrus mondja: „Jézus katonáinak nem vas és sisak fegyverük. Erőszakkal küzdeni nem szoktam, fájdalom, sirás, imádságok és könyeimmel harezolok ellenségeim ellen. „Ilyenek egy papnak paizsai. Máskép sem nem tartozom, sem nem tehetem ellenállani. Szaladni pedig és elhagynia az anyaszentegyházat, nem s oktam, mert Isten szolgáját nem katonai őrség, hanem Isten oltalma és gondviselése szokta eltemetni. Azért az egyházi ember akár a háboruban, akár civakodások között, akár pedig a pogányok játékaiban haljon meg: sem szent mise, sem az imádság kegyelmeiben nem részesülhet, hanem essék a bírói ítélet alá. Temetéstől azonban semmiesetre se fosztassék meg.“)

Igazságos ügyben azonban, mint a vallás és honvédelem ügye is — nemesak szabad sőt kötelessége is a papnak buzditólag hatni a népek és katonákra. Ilyen vitéz pap volt szent vallásunk és hazánk védelmében Kapisztrán János barát stb mások.

Ezek után önkényt következik, hogy ha a papnak még igazságos háboruban is csak az evangelium fegyverét szabad használni: annál kevésbbé szabad a párbajozás. Miért is III. Sándor pápa elrendeli: „ha az egyházi férfi párbajt fogad el vagy ajánl fel, akár győzőn, akár legyőzessék: a törvény szigoránál fogva méltán letendő. De mégis, bármely szabály ellenes és súlyos kihágás lenne ezen vétsége, kikérülheti letétetését, ha a püspök könyörületesen felmentvényt ad,

esakhogy ne következett legyen be ellenfelének megöletése, vagy épen esonkítása“ (C. I. X. L. V. de clericis pugnantibus.)

Ezek röviden a párbajozásról, mikből világos a következtetés, hogy akár világi akár egyházi férfi legyen a párbajozó, egyik sem mondhatja el magáról a nagy apostol e szavait: „jó harezot harezoltam, pályám befutottam, hitemet megtartottam. Egyebekben pedig eltétemt számomra az igazság koronája, melyet megad nekem az Ur ama nagy napon — az ítélet napján“.

— **Bérmánt.** (Folyt.) Innen nagy „Éljenések“ közt indult a díszes menet Horgospataka felé. — A nap is, mintha öröndett volna, az eddig felhők mögé rejtett arany sugarait ekkor gazdagon árasztá ránk. Horgospataka határszélén egy imponans kupola és 7 zászlóval díszített diadalkapu alatt vonultunk át, melynek homlokán a Főpásztor címere volt festve jelmondatával együtt: „Per erum ad lucem.“ — Ezen kaputól egészen a község végéig sűrű sorban zöld galyakkal volt az ut kirakva, hol szintén diszkapu állt ezen felirattal: „Isten hozott szeretett Főpásztorunk“. Az egyes betűk művészileg voltak készítve nyírfa darabokból, s oly finomul összeállítva, mintha csak papirosra lett volna festve. — A kapunál megszámlálhatlan népsokaság várta a megérkezés öröm pillanatát. — Ide érkezve hatalmas „Éljen“ zésre fakadt a nép aprója és nagyja kivétel nélkül. — Az elhangzott éljenés után Paál Ferenc horgospataki tanító mondott egy lelkes beszédet a nép nevében.

Nagyméltósága atyailag a legmeghatóbban válaszolván nemzeti zászlókkal ellátott banderium kíséretében tolytattuk utunkat Oláh-Lábosbánya felé. Az elmaradt diszkaput Kende Daniel m. kir. erdész és főgondnok készítette, épen ezen íbőben itt tartozkodó három erdő gyakornok közreműködésével. Ezen elragadó szépségű diszkapu annyira megtetszett még ő Excellentiájának is, hogy a készítő gyakornokoknak kifejezte e fölötti örömét és azt mondá, hogy csak Zalathán látott ehhez hasonló szép kaput; a sokaság nagy része pedig ugy nyilatkozott, hogy megérdemelné a letényképeztetést.

Ezen körülményt tulajdonitom, hogy a kohó előtt lévő diszkaput, mely igen esinosan és elegansul vala feléltve s melynek egyik felén e felirat: „Salve,“ a másikon pedig: „Vale“ volt, majdnem figyelmen kívül hagytuk.

Oláhláposbánya végénél szép diszkapu alatt a helybeli bánya zenekara lelkesítő hangjai mellett roppant nagy sokaság várta az érkezendő Főpászort. Odaérkezve ő Excellentiája kiszállt kocsijából és Balogh Lajos kinstári tanító talpraesett beszéddel fogadta.

A szónok elhangzott szavaira ő Nagyméltósága mindenkit mély vallásosságra buzdító beszéddel válaszolván szép zeneszó mellett banderium, számos kocsis és a hivek nagysokaságának kíséretében lassu és méltóság teljes léptekben haladtunk a templomtól nem messze felállított diszkapuig. Ezen

*) C. 3. 4. X. Q. VIII. Causa XIII. II. P. Decr.

kápnál ő Excellentiája leszállott s meghallgatva Drágos Döme gör. kath. lelkész üdvözlő beszédjét körmenetileg ment fel a templom ajtójáig, a mely nyönyörű dombon fekszik. A templom bejáratánál helybeli lelkész Sneff József a Főpásztor megérkezése fölött határtalan örömét fejezte ki.

A megható beszédre, még meghatóbb választ mondott Ő Excellentiája, ki magasztos beszédjét eme szavakkal zárta be: örömmel adom vissza az átadott kulcsokat mint olyanoknak, aki fontos és magasztos teendőidnek mindig hiven megfeleltél.

A templom pítvarából Nagyméltóságn Püspök Urunk az összesereglett népet szentelt vízzel meghiutván az oltárhoz ment, és a míg itt szokásos imáját végezte, addig a helybeli zenekar az „Ecce sacerdos“ t lélekemelőleg énekelte négyes hangra. — Aldás adás után ő Excellentiáját körmenetileg zene szó mellett a fényesen kidíszített plebániái lakba kísértük, hol a bányászati, erdészeti és kohászati tisztviselőknök, egyháztanácsnak és egyesek tisztelgését fogadta.

estve az összes bányász és kohó munkás személyzet bánya mécesel kezökben a zenekar zengedezése mellett fényes szerenáddal tisztelte meg a körében idözö Főpásztort. — Az említett személyzet nevében Tamás József mondott igen esinos beszédet, melyet vázlatban ide feljegyezni erkölcsi kötelességemnek tartom: „Excellentiás Püspök Ur! Kegyelmes Főpásztorunk! Az összes bányász és kohász nép nevében örömteljes szívvel üdvözlöm excellentiádat!

Midön hire jött, hogy szent és magasztos hivatásának buzgó teljesítése végett jó Istenünk hozzánk fogja vezérelni drága Főpásztorunkat, kimondhatlan boldogság érzete járta át szívünket, lelkünket s most pedig hátal rebegünk a mennyei jó Atyának, hogy kegyes püspökünket szemtől szembe láthatni szerencsések vagyunk. — Epedve és várva vártuk mi Excellentiádat, hogy mint legalázatosabb és legengedelmesebb hívei, mély tiszteletünket, forró szeretetünket, meg nem ingatható hűségünket és gyermeki ragaszkodásunkat élő szóval is nyilváníthassuk jóságos Püspökünk előtt, most midön leereszkedő látogatásával szegény bányász községünket szerencsétlenni méltóztatott — ami mint kiváló örvendetes esemény hosszú évek során át emlékezetes marad Oláhláposbánya életében.

Igaz öröm, valódi lelkesedés és forró hála járja át minden valónkat; fogadja azért Excellentiád legkegyesebben üdvözlötünk és hódolatunk tiszteletteljes kifejezését!

Kérjük továbbra is jóakarátát, gondoskodását és erős oltalmát. — Alázattal kérjük -- minket szegény bányász és kohász népet szent imádságaiba kegyeskedjék befoglalni!

De mi könyörögve kérjük egyszersmind a menyeyi gondviselést, hogy Excellentiádat anyaszentegyházunk és szeretett hazánk érdekében, valamint összes hívei örömeire boldogságban, fiatal kedélyében, ép erő és egészségben sokáig éltesse! —

A szünni nem akaró éljenzés után Nagyméltóságn Püspök Urunk lelkes, megható szavakkal válaszolt nagyon tiszta és esengő hangon. — Válaszában önmagát is bányásznak mondá, ki — miként az öt megtisztelők a föld mélyében keresik a kincset, az aranyat, ezüstöt: ugy ő is szíve mélyé-

ben jött felkeresni a legdrágább kincseket: a hitet és vallás-erkölcsi erőnyeket, hogy azokat a sztlélek kegyelmével meg-erősítse. — Ő Excellentiája szívet-lelket mélyen megindító beszédében nemes büszkeséggel nevezé magát bányász fiúnak, mely nyilatkozat a hallgatók ezreinek szemére az örömkönyvek gyöngyeit esalta ki.

Másnap 9 órakor vette az engesztelő szent mise áldozat kezdetét, melyen a helybeli zenekar a válogatott szövegű szent énekek elzengedezésével az amugy is nagyszerű ünnepléséget nagyban emelte. Balogh Lajos k. tanító „főljánlás“ alatt „szóló“-jával gyönyörködtette a megszámlálhatlan hallgatóságot, kik a templom nagy kerítését is zsuflóságig töltötték be és buzgó ajtatossággal vettek részt a fenséges áldozatból, ámbátor az ég felhői szüntelen hullatták sűrű csepjeiket. Szt. mise után a helybeli lelkész lépett a szószékre s beszédjének tárgyát az oltári szentség képezte, kitűnő ihletettséggel fejtegetvén eme themát: „miért választotta J. Kr. az oltári szentség — s így az új szövetség áldozatának anyagául a kenyéret; és minő tisztelettel tartoznak a kenyér színe alatt jelenlevő istenember iránt?

A rövid és mégis kimerítő beszéd befejezése után ő Nagyméltósága a feszült figyelmet és nagy érdekltséget tanúsító hallgatóságnak folytatólag az anyaszentegyház eme parancsát fejtegette: évenként legalább egyszer az oltári szentséget minden hívőnek kivétel nélkül magához kell vennie. Gyönyörű és hathatós példákat tartalmazó beszédének végén a jelenlevőknek atyailag kötötte szívökre, hogy ne csak a parancs szerint, hanem Jézus iránt való szeretetből s lelkeiknek érdekéből többször is járuljanak a legméltóságosabb oltári szentséghez, világosan kimutatván, hogy a nevezett parancs csak a lakáz és hanyagokért van, valamint azt is, hogy Jézus ezen ígérété: Én veletek vagyok mindenkor a világ végezetéig csak a gyakori oltári szentséghez való járulás által nyerhetik el. Négyszáz kilenezvenet részesítvén a bér-málás szentségében szent áldását osztogatva a térdre borult népek zene szó mellett díszes körmenettel a plebános lakba kísértük.

Hallgatással mellőzném a helybeli plebános asztalánál véghezvitt izlétes ételekben gazdagon bővelkedő fényes ebédet, ha nem lett volna a számos szebbnél szebb pohár köszöntő közt kettő kiválóan figyelemre méltó. Egyiket Sneff József plebános, a meghatottság színét magánviselő mély s mindenkít megindító hangon ő Nagyméltóságra mondotta; a másikat pedig Csákány Adeodát mindnyájunk kedves föesperese Szolnok-Doboka megyében Tamásy Aron derék püspöki titkárra

Ebéd után Excellentiája a fiú és leány iskolát látogatta meg a papok és tisztviselők kíséretében. Mindkét iskolában ugy a tanítás eredménye, mint a tantermek megfelelő nagysága és berendezése fölött teljes megalégedését fejezte ki.

(Folyt. köv.)

A NAPI ESEMÉNYEK KÖRÉBŐL.

— **Főmagasságu** Dr. Hajnald Lajos kalocsai bíboros Érsek egészségi állapota napról-napra aggasztóbbra fordulván a kalocsai egyházmegyében közimák rendeltettek el. Püspök Urunk ő Nagyméltósága az erdélyi egyházmegyében is éppen ily czélelől felhívja legújabb körlevelében hiveit, hogy buzgó imáikkal ő Eminenciája drága életét támogassák.

— **Csődvizsgálat** egyházmegyénkben. Összesen 34 ifju jelentkezett. Ezek közül többen éppen testi hibájuk miatt utasítottak vissza. Bevétek az I. évi theológiára Czimbalmos József, Kovács Károly, Meisel József, Wasylkievics Győző, Simó Tamás, Kaifes János; a VIII. osztályra Gróf Toldalagi Samu, Doborgda Károly, Simó Endre, Orbán Ferencz; a VII. osztályra Konstankievics Antal, Fazakas Gáspár, György Ilyés, Kovács István, László János, Ráduly Simon, Jäger Aurél, Pisztel Bódog.

— **Nyilvános számadás.** A helyi róm. kath. egyházi dalárda, melynek tagjait a négy faluban szétszórtan lakó róm. kath. iparosok teszik, alig hogy esekélységem unszolására megalakult s már is egy szép tettel örökitette megnevét. Folyó hó 14-én a templom javára majálist illetve juniálist rendezett, mely daezára az idő nem éppen kedvező voltának meglehetősen haszonnal végződött. A bevétel 97 frt 95 kr. volt, melyből a szükséges kiadásokat 46 frt 62 kr: levonva 52 frt 33 kr. tiszta haszon maradt. Ez alkalommal a belépti jegyeken kívül felülfizettek a következők: Giró András 20 kr., N. N. 25 kr., Lécz Márton 20 kr., Derzsi Mária 75 kr., ftdő Pál Kálmán helyi lelkész ur 1 frt., Szücs Ilyés 20 kr., Fichser György 20 kr., Janesó Gábor 20 kr., Szeles Kata 10 kr., Veres István festő 20 kr., Klein Frigyes 1 frt., Péter Károly 20 kr., Perényi Jula ovónő 60 kr., Sebestyén József 20 kr., Veres B. István 20 kr., Bálint András 20 kr., Félk Ernő 20 kr., Herzsényi Kálmán jbiró ur 1 frt 20 kr., N. N. 20 kr., Magyarosi Ferencz 20 kr., Folyovics Miklós brassói kereskedő 20 kr., Dr. Tompa István alszolgabíró ur 60 kr., Ftdő Szabó Elek f. tömösi lelkész ur 1 frt., Mathé Balázs 50 kr., György István 5 kr., és Rusz János községi jegyző ur 1 frt. Az egyházi dalárda tagjai pedig: Veres István kovács 1 frt., Bidiga András 20 kr., Antal Ferencz 20 kr., Gáspár Károly 20 kr., Szotyori József 80 kr., Lajos József 1 frt., Vigovszky Ferencz 20 kr., Baresay István 1 frt., Nyics György 1 frt 50 kr., Simon János 30 kr., Németi Lajos 20 kr., Orsai

János ifj. 50 kr., Miedáner Bernád 20 kr., Novátsk Antal 50 kr., Császár István 1 frt., Benke Mihály 20 kr., és Gál Mihály 60 kr. Elodázhatlan kötelességemnek tartom a nyilvánosság előtt is említettnek a dalárda nevében és megbízásából forró köszönetet mondani: kik lehetővé tették, hogy a mostani hithideg korban ily tekintélyes összeget juttathatunk templomunknak. Isten kinek dicsőségére tették legyen bőséges jutalmok és fizesse meg. Türkösbén, 1891. jun. 25-én Gál Mihály sk. kántortanító.

— **Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat pénztárába fizettek:** Oláh János, elf. 1890-re 4 frt. Lyezel Ferencz, elf. 1890-re 4 frt. Steinhauer Ferencz, elf. 1890-re 3 frt. 1891-re 1 frt. Rettegí Géza, rtg. 1890-re 2 frt. Tapody Tamás, rtg. 1891-re 2 frt. Tajthy Jenő, elf. 1891-re 4 frt. Lajber Antal, elf. 1891-re 4 frt. Kovács Lajos, ptg. 1891-re 5 frt. Puskás Tamás, elf. 1890-re 4 frt. Weber Béla, elf. 1890-re 1 frt. Görög Joakim, rtg. 1890-re, 2 frt, 1891-re 2 frt. Kézdiszentléleki tamitó testület, elf. 1890-re 4 frt. Dr. Otrobán Nándor, ptg. 1890-re 5 frt. Andrásy József, ptg. 1891-re 5 frt. Winkler József, ptg. 1891-re 5 frt. Winterhalter Antal, ptg. 1891-re 5 frt. Márkovits Jakab, ptg. 1890-re 5 frt. Dr. Barts Ferencz, ptg. 1891-re 6 frt. Kozma Döme, ptg. 1891-re 5 frt. Henrik Ignác ptg. 1891-re 5 frt. Bodó Alajos, ptg. 1891-re 5 frt. Simon Jenő, ptg. 1891-re 5 frt. Péter József, ptg. 1891-re 5 frt. Imets Fülöp Jákó, ptg. 1891-re 5 frt. A kolozsvári szent-ferenczrendi zárda, elf. 1890-re 4 frt. Bence János, elf. 1890-re 4 frt. Riskó László, elf. 1891-re 4 frt. Szentferenczrendiek Borszéken, elf. 1891-re 2 frt. Holló Kázmér, rtg. 1891-re 2 frt. Fehér Manó, rtg. 1891-re 2 frt. Révai Károly, rtg. 1891-re 2 frt. Szücs János, elf. 1890-re 2 frt.

(19) **Pályázat.** A káson-jakabfalvi róm. kath. elemi népiskolánál egyik tanító állomás üresedésbe lévén, arra pályázat nyittatik. Jövedelme: 1) Egy-évre 200 frt o. é. utólagos havi részletekben a községi pénztárból fizetve. 2) 4 frt 80 kr mise stipendium 3) stóla 10—15 frt. 4) 3 öl tüzifa. 5) Két szobából álló tisztességes lakás az iskola épületben. 6) Egy kis veteményes kert. Kötelme: a felsőbb osztályú fiú és leány gyermekek tanítása; a harangozó és sekrestyési teendők végzése. Pályázni kívánók okmányait folyó évi Július hó 19-ig alulírottához adják be. Képezde végzett, de még tanképesítést nem nyert tamitó jelölt is pályázhatik, abban az esetben, ha egy év múlva a tanképesítő vizsgát leteszi. Káson-Jakabfalván, 1891 évi Junius 26 án. Császár Károly, lelkész, iskolaszéki elnök.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: PAL ANTAL.
Szerkesztőtársak: Dr. CSERNI BÉLA, KÓRÓDY PÉTER, VASS ALBERT, ZLAMAL AGOST.

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. nyomdában Gyulafehérvárott.